

A KÖZ- ÉS FELSOÓOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

**A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK
A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN
AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pally Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM</i> C. MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLTOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агрощенко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	465
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE "SIGHT WORD" READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatoliy: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Lívia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolettta: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VALLOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK

Szontagh Pál Iván

Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar
szontagh.pal@kre.hu

Abstract

Professional-ethical expectations through codes of conduct applied in international and domestic practice are analysed by surveying educators' willingness to follow rules and their ethical judgments. The research was completed with the help of a questionnaire survey. We undertook to broadly evaluate and analyse by a developed methodology the ethical attitude of teacher candidates of the Faculty of Teacher Training of Károli Gáspár Reformed University, and compare it with the results of the survey conducted by practitioner teachers in the spring of 2017.

Key words: *pedagogue's ethics, ethical attitude of teacher candidates, moral and ethics.*

Absztrakt

Kutatásunkban kiemelten foglalkozunk a pedagógus hivatás és a hivatásetika (protestáns) keresztyén dimenzióival. A pedagógusokra vonatkozó hivatásetikai elvárásokat a nemzetközi és hazai gyakorlatban alkalmazott etikai kódexek megfogalmazásain keresztül vizsgáljuk, kérdőíves kutatással felmérve a pedagógusok szabálykövetési hajlandóságát és etikai értékítéleteit. Kutatásunk előfeltevésekor többek között Paul Ricoeur elméletéből indultunk ki, mely szerint „azok a konfliktusok, amelyek a normák konkrét helyzetekre alkalmazásából fakadnak, az erkölcsi normákról az etikai célkitűzésre való visszatérést javasolják.” Más szavakkal megfogalmazva: az etikai konfliktushelyzetekben nem a kodifikált erkölcsi szabályok, hanem a belsővé tett transzcendens etikai célkitűzések adnak eligazítást.

A kutatást kiegészítettük egy újabb kérdőíves felméréssel. Ebben arra vállalkoztunk, hogy a már kidolgozott módszertannal széles körűen felmérjük és elemezzük a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karán tanuló pedagógusjelöltek etikai beállítódását, és ezt összevessük a 2017 tavaszán lezajlott, a pályán lévő pedagógusok körében végzett felmérés eredményeivel.

Kulcsszavak: *pedagógus etika, pedagógusjelöltek etikai attitűdje, etika és morál.*

Pedagógus etika

A nevelői hivatás egyszerre kívánja meg az egyéni felelősségvállalást és az elkötelezett közösségi magatartást. „A pedagógus törvények, jogszabályok keretei közé szorítva dolgozik, ami »hivatali« jelleget kölcsönöz választott pályájának. Egyensúlyt kell teremtenie a hivatalos szabályok által alkotott keretek és a személyes munka (mely a tanítás folyamatában a többlet-tartalmat adja) között. Ezt úgy tudja megoldani, hogy a nevelési szempontokat, melyeket az iskola jogszabályi keretei is meghatároznak, saját pedagógusi egyéniségének lehetőleg pozitív elemeivel ötvözi” (Szenczi 2017, 193).

A közelmúltban sokan, sokféleképpen igyekeztek (nevelés)filozófiájuk alapján etikai szabályrendszereket létrehozni. A bevezetés módjától és az egyes kódexek hatókörétől függően az eredmények különbözőek lehetnek, de az egyes szabályzók formális és informális beépüléséről az intézmények mindennapi gyakorlatába, mi több, a pedagógusok etikai ma-

gatartásába, nincs számottevő adatunk. Kornis Gyula szerint az eszmény ismerete önmagában nem biztosítja a helyes pedagógiai gyakorlatot, a pedagógusnak „a gyakorlatban számolnia kell a valóságban felmerülő fizikai és pszichológiai akadályokkal. Absztrakt etikából, logikából, esztétikából a nevelői munkának csak a végső, de nem konkrét céljai vezethetők le” (Kovátsné 2002, 161). Alább ismertetett kutatásunkban éppen az elmélet és a gyakorlat viszonyának elemzésére teszünk kísérletet.

Pedagógusjelöltek körében végzett kérdőíves felmérés

Hipotézisek

A (hivatás)etikai szabályok kodifikációs problémái között az egyik legjelentősebb, hogy az elmélet és a gyakorlat elválik egymástól. Még a legszéleskörűbb konszenzussal elfogadott etikai kódex sem képes a mindennapi életben felmerülő etikai problémákra általánosan érvényes szabályokat adni.

Különösen indokoltnak véljük az elmélet és gyakorlat viszonyát vizsgálni, hiszen „az erkölcsi törvény legfontosabb kritériuma, hogy teljesíthető legyen és az emberi természet maradandó adottságaihoz igazodjék” (Mészáros 2013, 117). A pedagógusi tevékenység olyan foglalkozás, mely egyre szabadabbá, felelősségteljesebbé, de ugyanakkor egyre problematikusabbá és komplexebbé válik. Paradox módon ez a sokféleség szolgálhat az egyik legkomolyabb érvként amellet, hogy a pedagógusmagatartásra vonatkozó alapértékeket és elvárásokat jogilag is kodifikálják.

Paul Ricoeur (1991) értelmezésében „amíg az etika egy helyzetre adandó válasz igényéből fakad, tehát még megvalósulásra váró feladat, addig a morál diskurzusának alapfeltételét az a meggyőződés képezi, hogy mindenféle helyzetre található alkalmas válasz. (...) Az etikának ott van igazán létjogosultsága, ahol némiképp szembekerül a morállal, tehát azokban a helyzetekben, ahol problematikus a normák által előírt univerzális pozíciók képvisellete: szükségessé válik a cselekvéshez való viszonyunk tisztázása, illetve egy olyan sajátos nézőpont kialakítása, ahonnan a cselekvések értelmezhetővé válnak a számunkra” (Szabó 2009, 16–19).

Peter Pruzan és Ole Thyssen tanulmánya szerint „Az (etikai) kódex összeállításával kapcsolatban az a probléma merül fel, hogy miként hozzák egyensúlyba a túlzottan elvont és semmitmondó elveket a túlzottan konkrét és körülhatárolt megállapításokkal. Semmiféle etikai kódex nem képes a mindennapi élet komplexitását teljesen kiaknázni, és mindig marad nyitott tér az egyéni értelmezésekre és véleményekre. A szervezet etikai kó-

dexének normák sokaságából és nem pedig gyorszabályokból kell állnia” (Pruzan és Thyssen 1993, 160).

Kutatásunk egy megelőző, a gyakorló pedagógusok körében végzett kérdőíves felmérésre épült¹. A pedagógusjelöltek körében megismételt felmérésünkben a normák és az alkalmazási szituációk egymáshoz való viszonyát vizsgáltuk a pedagógusok körében végzett alább részletezett kérdőíves kutatásunkban. Első előfeltevésünk az volt, hogy a kódexszerű megfogalmazás eltávolít a mindennapi gyakorlattól, ezért a hallgatók csakúgy, mint a hivatás gyakorlói a szabályalkotásban szigorúbbak, a gyakorlatközelebi kérdések eseti megítélésében megengedőbbek etikai ítéletükben.

Második előfeltevésünk szerint a pedagógusjelöltek az etikai szabályok megítélésében megengedőbbek, a konkrét erkölcsi szituációk kapcsán pedig szigorúbbak a már pályán lévő kollégáiknál, vagyis esetükben az elméleti és gyakorlati értékítélet közötti különbség kisebb, mint a gyakorló pedagógusok körében.

Módszer

2017 októberében és novemberében online kérdőíves felmérést végeztünk a hallgatók körében, melynek során a megkérdezettek két kérdőívet töltöttek ki. Az elsőben az alapvető szociológiai adatok megadásán túl különféle, pedagógusok számára készült etikai kódexekből vett részleteket értékelték tízes skálán aszerint, hogy az azokban foglalt előírásokat mennyire tartják szükségesnek vagy elfogadhatónak a pedagógusokra vonatkozóan. A második kérdőívben különféle, a gyakorlatban előforduló etikai szituációk leírását olvashatták a kitöltők, majd tízes skálán jelezték, hogy a leírtak szerintük mennyire minősülnek etikai vétségnek.

A kitöltők előzetesen tudták, hogy két kérdőívet kapnak, de a második kérdőív tematikájáról az első kitöltésekor nem volt információjuk. A második kérdőívben szereplő gyakorlati szituációk megfeleltek az etikai kódexekből vett szabályok alaphelyzeteinek.

A kérdőívek kiértékelését követően az eredményeket összevetettük a 2017 tavaszán végzett kutatásunk eredményeivel². Vitathatatlan, hogy a szituáció-leírások kapcsán a megkérdezettek attitűdje, melyet adott esetben döntés- vagy ítélelhozatali helyzetben tanúsítanak, az első kérdőív kérdéseire képest kevésbé mérhető objektíven. Kiindulási hipotézisünk

¹ Erről bővebben Szontagh 2018, valamint Szontagh és Bánné 2018.

² Erről bővebben: Szontagh 2017a, és Szontagh 2018.

vizsgálata kapcsán szükségesnek és érvényesnek látjuk mégis ezt az összevetést, különös tekintettel arra, hogy az etikai vétségek vizsgálati eljárása nagyrészt – a kérdőív eseteírásaihoz hasonló megfogalmazású – jegyzőkönyvek és emlékeztetők iratanyagára támaszkodik³.

Válaszadók adatai

Az első kérdőívet 226 fő, a másodikat 189 fő töltötte ki. A kérdőíveket körülbelül azonos arányban töltötték ki tanító és óvodapedagógus szakos hallgatók. Jelentős részben találunk a válaszadók között levelező tagozatos hallgatókat is.

Szak	Első kérdőív	Második kérdőív
Tanító BA – nappali	32,74 %	33,33%
Tanító BA – levelező	13,72%	12,17%
Óvodapedagógus BA – nappali	27,88%	30,16%
Óvodapedagógus BA – levelező	23,89%	21,69%
Szakvizsgás képzés	0,44%	0,53%
Egyéb	1,33%	2,12%

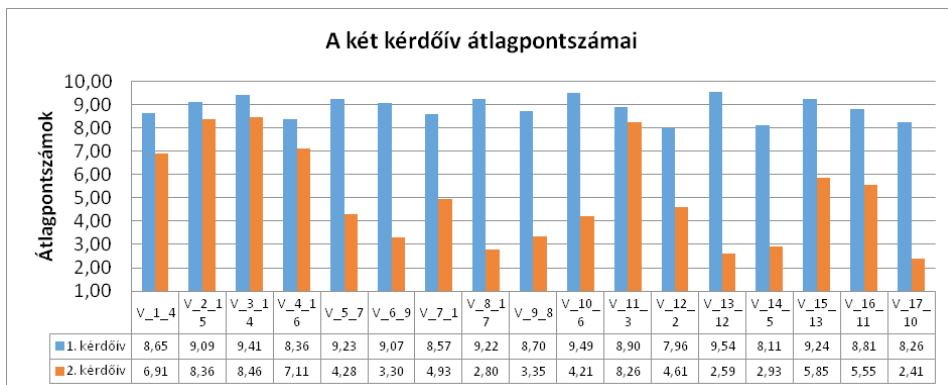
Eredmények

Eltérések a két kérdőív adatai között

A két kérdőív kérdéseire adott átlagos válaszértékek között tízes skálán csaknem négy pont a különbség (az első kérdőív **szabályaival** való átlagos egyetértés: 8,86; a második kérdőív **eseteinek** etikai vétségként való értékelése kapcsán: 5,05). Míg az első kérdőív válaszai között a szórás három kivételtől eltekintve 2,00 alatti értékeket mutat, addig a második kérdőív válaszai jobban megosztották a válaszadókat, hiszen ott a szórás 2,12 és 3,06 között van.

A két kérdőív kitöltői körében 84,7%-os az átfedés. A válaszok összesítése alapján nagy általánosságban igazolódott az a hipotézisünk, hogy a gyakorlati esetpéldák megítélésében a válaszadók jóval megengedőbbek, mint a szabályalkotás illetve -elfogadás esetén.

³ Terjedelmi okokból itt nem tudjuk közölni a teljes kérdőívet. A mérőeszköz nyomtatásban megjelent: Szontagh 2017a és Szontagh 2018.

Leginkább elfogadott normák

Az első kérdőívben felsorolt 17 norma közül a hallgatók az alábbi hárommal tudtak a leginkább azonosulni:

Csak olyan ismereteket és véleményeket közvetít növendékeinek, amelyek igazságtartalmáról meg van győződve, nem vezeti félre, nem csapja be őket; de nyitott marad a más vélekedésekről történő tájékoztatás előtt. (9,54)

A pedagógus neveltjeit, tanítványait következetesen és igazságosan értékeli. Az értékelés sohasem lehet a megtorlás vagy a fegyelmezés eszköze. (9,49)

Kollégáiról a diákok előtt tisztelettel beszél, úgy ejti ki nevüket, beosztásukat, ahogyan azt a diákoktól is elvárja az intézmény. (9,41)

Ez a lista egyetlen egyezést mutat a gyakorló pedagógusokéval, amely így néz ki:

Kollégáiról a diákok előtt tisztelettel beszél, úgy ejti ki nevüket, beosztásukat, ahogyan azt a diákoktól is elvárja az intézmény. (9,79)

A szakmai titkot akkor is meg kell őriznie, ha az adott munkahelyen tevékenységét időlegesen vagy véglegesen befejezte. (9,70)

Méltó módon képviseli az intézményét és a pedagógusi hivatást az intézményen kívül is. (9,70)

Mindezek alapján megállapítható, hogy a hallgatók számára a **tanítványokra irányuló cselekvés** erkölcsi dimenziója meghatározóbb, míg a gyakorló pedagógusok által preferált szabályok kivétel nélkül a **hivatás méltóságának megőrzéséről**, a külvilág felé közvetített pedagógusethoz védelméről szólnak.

A legnagyobb különbségek az elmélet és a gyakorlat között

Érdeemes megvizsgálni, hogy mely állítások esetében távolodik el leginkább az elméleti szabályalkotás és a gyakorlati helyzetmegítélés a hallgatók körében. Ezek a következők:

Szabály	Különbség	Szituáció
Csak olyan ismereteket és véleményeket közvetít növendékeinek, amelyek igazságtartalmáról meg van győződve, nem vezet félre, nem csapja be őket; de nyitott marad a más vélekedésekről történő tájékoztatás előtt. (9,54)	6,95	A tanárnőnek ünnepélyt kell szerveznie október 23. tiszteletére. Családjukban az eseményeket még mindig ellenforradalomként emlegetik, nagyapját, aki üzemi párttitkár volt, a harcok hevében meglincselték a forradalmárok. A tanáró – félretéve személyes véleményét és meggyőződését – egy interneten talált forgatókönyv alapján megindító előadást rendez a forradalom nagyszerűségéről. Kételyeit és keserűségét megtartja magának. (2,59)
Testi és lelki egészségét ápolja. Betegség esetén csak abban az esetben végzi tovább a munkáját, ha az a neveltekre nézve semmilyen ártalommal sem járhat. (9,22)	6,42	A matematikatanár szemmel láthatóan influenzásan lép be a tanáriba. „Hát Te miért nem íratod ki magad?” – kérdezi a kollégája. „Nem lehet – így a beteg – megígértem, hogy a félév előtt még lesz lehetőségük javítani a nyolcadikosoknak. Egyébként is: heten hiányoznak, ugyan ki helyettesítene?” (2,80)
A tanítványok munkáját magáncélra nem veheti igénybe (8,26)	5,85	Köztudott, hogy az ifjú házias és állapotos tanáró költözés előtt áll. A gimnáziumi osztályában a gyerekek – a szülők bejegyzésével – felajánlják, hogy az érettségi szünetben segítenek a költözködésben. A tanáró hálás a felajánlásáért, szendvicsekkel és házi málnaszörppel várja a segédcsapatot. (2,41)

Ugyancsak érdemes vizsgálni, hogy melyek azok a szabályok, amelyek a kérdőív válaszai alapján kiállják a gyakorlat próbáját. A három legkisebb különbséget az elméleti és a gyakorlati kérdőív válaszai között az alábbi állítások kapcsán mértük:

Szabály	Különbség	Szituáció
A keresztyén nevelő családsterető, és ezt kifejezésre juttatja szavaiban és magatartásában. (8,90)	0,64	A felekezeti gimnázium tanára egy csúnya válás után egyedül maradt, volt felesége és gyermekei egy távoli városba költöztek, a kapcsolatot nem tartják vele. A tanár a szerelmes gimnazistákat látva gyakran tesz keserű megjegyzéseket („soha ne bízz a nőkben” „a bölcs ember soha nem köteleződik el” „ha újra kezdhetném az életemet, örökre agglegény maradnék” stb.). (8,26)
Méltó módon képviseli az intézményét és a pedagógusi hivatást az intézményen kívül is. (9,09)	0,73	„Eszetekbe ne jusson tanárképzőbe jelentkezni – inti tanítványait az osztályfőnök. Tanítás után fogadhattok magántanítványokat, öltözködhettek a használtruha-boltból és ötvenévesen sem látjátok majd a tengert, akárcsak én...” (8,36)
Kollégáiról a diákok előtt tisztelettel beszél, úgy ejti ki nevüket, beosztásukat, ahogyan azt a diákoktól is elvárja az intézmény. (9,41)	0,95	A diákok felháborodva panaszojják az osztályfőnöknek, hogy Kovács tanár úr hetek óta nem javítja ki a dolgozataikat. „Nem értem ezt a Kovapapát – csóválja a fejét az osztályfőnök – ha estéknént van ideje a Pingvin bárban üldögelni, akkor helyette a dolgozataitokkal is foglalkozhatna. Ma este úgyis együtt focizunk, beszéllek vele.” (Az értékelés az OSZTÁLYFŐNÖK magatartására vonatkozik!) (8,46)

A hallgatók és a gyakorló pedagógusok válaszainak összevetése

A hallgatók és gyakorló pedagógusok körében végzett két felmérés eredményei alapján az erkölcsi szituációk megítélésének sorrendjében a két válaszadói csoport között nem volt jelentős különbség, az etikai szabályok között ugyanakkor kettőt is nagyon eltérően ítélték meg a hallgatók, illetve a pedagógusok. A leginkább megosztó szabálynak az alábbi bizonyult:

A tanítványok munkáját magáncélra nem veheti igénybe. (Hallgatók: 8,26; Pedagógusok: 9,39).

Talán meglepő módon, ezt a szabályt a gyakorló pedagógusok jobban elfogadják (fontosabbnak tartják), mint a középiskolai tanulmányukat nemrég maguk mögött hagyott hallgatók!

A szabályok között egyetlenegy van, amelynek fontosságát a hallgatók messze felülértékelik a pedagógusokhoz képest. Az alábbi norma a tizenhét kérdésből álló hallgatói kérdőív ötödik legmagasabb pontszámát érte el, míg a pedagógus-kérdőívben tizenhétből a tizennegyedik helyre szorult:

A pedagógus viszonyuljon önkritikusan saját munkájához, állandóan ellenőrizze és értékelje azt. A külső szakmai ellenőrzést és értékelést fogadja nyitottan és együttműködően. (Hallgatók: 9,23; Pedagógusok: 9,09)

A válaszadók beállítódását nyilván befolyásolja, hogy a hallgatók folyamatosan vizsga- és eredménykényszerben élik mindennapjaikat, míg a gyakorló pedagógusokat nyilvánvalóan befolyásolhatta az elmúlt időszak pedagógus előmeneteli rendszerrel kapcsolatos szakmai és politikai vihára.

A két kérdőív összevetésében érdekesség még, hogy míg a szabályok tekintetében ezen egyetlen kivételtől eltekintve a pedagógusok minden normát magasabb pontszámmal értékelték a hallgatóknál, addig a szituációk megítélése sokkal megosztóbb: kilenc esetben a hallgatói, nyolc esetben a pedagógusi átlagpontszám a magasabb. A két legnagyobb különbséget az alábbi szituációk kapcsán mértük:

A húszéves osztálytalálkozón az osztályfőnök „a tanár is emberből van...” mottóval egykori tanári farsangok és tantestületi kirándulások vicces történetével szórakoztatja egykori tanítványait. (Hallgatók: 3,30; Pedagógusok: 5,39)

A minősítő szakértők a látogatott óra előtt tudják meg, hogy a látogatott pedagógus pár hete temette el gimnazista fiát. A látogatott órán a pedagógus feltűnően dekoncentrált, órája sok kívánnivalót hagy maga után. Portfóliója ugyanakkor tehetséges és elkötelezett pedagógus képét mutatja. A szakmai beszélgetésen a pedagógus elmondja, hogy anyagi és erkölcsi szempontból is

kulcsfontosságú számára, hogy elnyerje a magasabb fokozatot. Mindezt mérlegelve – az igazgató kérésére – a szakértők úgy döntenek, hogy a tanóra felülrértékelésével biztosítják a pedagógus számára az előrelépés lehetőségét. *(Az értékelés a SZAKÉRTŐK magatartására vonatkozik!)* (Hallgatók: 3,35; Pedagógusok: 2,75)

Megítélésünk szerint mindkét – eltérő irányú – különbség logikusan következik a szakmai- és élettapasztalat meglétéből vagy hiányából.

Összegzés

Kutatásunk első hipotézise a felmérés alapján is bebizonyosodott. A háttérmutatók alapján képzett különböző csoportok mindegyikének esetében, ha eltérő mértékben is, de igazolódott, hogy a szabályzatszerű megfogalmazásokkal való egyetértés nem feltétlenül jelenti a szabály szerinti véleményalkotást vagy magatartást a mindennapi életben. Bár a különbség mértéke az egyes szabályok és szituációk esetében nagyon eltérő, minden esetben azt tapasztaltuk, hogy az írott norma megszegését leíró eset etikai megítélésekor a hallgatók több külső és belső körülményt mérlegelnek ítéletalkotásuk során. Mivel ezzel bizonyítást nyert előfeltevésünk, miszerint a pedagógusjelöltek a szabályalkotásban szigorúbbak, míg a gyakorlatközeleli kérdések eseti megítélésében megengedőbbek etikai ítéletükben, feltételezhetjük, hogy ennek oka valóban az, hogy a kódexszerű megfogalmazás eltávolít a mindennapi gyakorlattól.

Kutatásunk igazolta azt a szakirodalmi álláspontot, mely szerint „önmagában az etikai kódex nem elegendő, ha az egyének a belső meggyőződésük szerint nem tudnak az abban foglaltakkal azonosulni, nem értékelik annak meghatározó jelentőségét” (Homicskó 2017, 268).

Második előfeltevésünk csak részben igazolódott. Az etikai szabályokkal kapcsolatban a hallgatók jóval kevésbé elfogadóak a gyakorló pedagógusoknál (átlagpontszámok 8,86, illetve 9,30), ugyanakkor nem bizonyultak a pályán lévőknel szigorúbbnak az etikai szituációk kapcsán sem (5,05, illetve 5,33). Kétségek nélkül igazolódott ugyanakkor, hogy a hallgatók esetében kevésbé távolodik el az elméleti és a gyakorlati ítéletalkotás (3,81), mint a gyakorló pedagógusokénál (3,97). Ennek oka feltehetően az lehet, hogy a hallgatók számára a példákban leírt esetek sokkal távolibbak, mint azoknak a pedagógusoknak, akik átélhettek vagy láthattak már hasonló helyzeteket. Ezt a feltevésünket támasztja alá az is, hogy a levelező képzésben résztvevő hallgatók (akiknek feltételezhetően több munka- és élettapasztalatuk van nappalis társaiknál) eredményei az etikai szabályok esetében jóval magasabbak (tanítók esetében 0,5, óvoda-

pedagógusok esetében 0,66 ponttal), az erkölcsi szituációk esetében kisebb alacsonyabbak (tanítóknál 0,13, óvodapedagógusoknál 0,04 ponttal) a nappali tagozatos hallgatókénál.

Végezetül rá kell mutatnunk, hogy meggyőződésünk szerint az etikai viszonyrendszerek tisztázása, a hivatás erkölcsi alapjainak széles körű konszenzusa nélkülözhetetlen a pedagógushivatás külső és belső presztízsének helyreállításában. Ahogy Csíkszentmihályi Mihály és munkatársai fogalmaznak: „A jövőbeni életünk minősége azon múlik, megtaláljuk-e a módját a változó körülmények közötti jó munkavégzésnek. Amennyiben a jó munka sarkalatos pontjai – a kiválóság és az erkölcs – összhangban vannak, egyénileg kielégítő és társadalmilag elismert életet élünk. Ha nincsenek, akkor vagy az egyén, vagy a közösség, vagy mindkettő kárt szenved” (Csíkszentmihályi et al. 2016, 42).

Hivatkozott irodalom

- Csíkszentmihályi M.–Damon, W.–Gardner, H. (2016): *Jó munka. Amikor a kiválóság és az etika találkozik*, fordította: Szendi G.–Váradi J. Libri.
- Homicskó Á. (2017): Hivatásetikai alapelvek érvényesülése az egyes foglalkozási területeken. In: Sepsi E., Deres K. és Homicskó Á. (szerk.): *Folyamatos megújulás: Reformáció(k) tegnap és ma*. Budapest, KRE-L'Harmattan pp. 266–284.
- Kovátsné Németh M. (2002): Az erkölcsi értékek megvalósítója az ember. In: Egresits F. és Kovátsné Németh M. (szerk.): *Mélység és magasság*. Győr. pp. 143–162.
- Mészáros L. (2013): Az újszövetségi etika alapelvei a keresztény nevelésben. In: *Katolikus Pedagógia* 2013/1-2. pp. 117.
- Pruzan, P. és Thyssen, O. (1993): Konfliktus és konszenzus: az etika mint közös értékhorizont a stratégiai tervezésben, fordította: Kovács M. In: Kindler J. és Zsolnai L. (szerk.): *Etika a gazdaságban*. Budapest, Keraban Kiadó. pp. 135–168.
- Ricoeur, P. (1991): Etika és morál, fordította: Karasszon I. In: *Theologiai Szemle* 1991/1. pp. 10–14.
- Szabó J. (2009): *A tragédia(elméletek) etikai koncepciói*. PhD értekezés, Szeged.
- Szenczi Á. (2017): A pedagógus elhívása, elhivatottsága, hivatala. In: Erdélyi E. és Szabó A.: *Az üzenetjét, azt kell megbecsülni. Tanulmányok Barabás László hetvenedik születésnapja alkalmából*. Budapest, KRE-L'Harmattan. pp. 183–198.
- Szontagh P. (2017a): Etikai elvárások, erkölcsi ítéletek – Vázlatos beszámoló egy pedagógusetikai kutatásról. In: Fehér Á. és Mészáros L. (szerk.), „... et vocavit vocatione sua sancta”. *A pedagógiai hivatás a keresztény nevelésben*. Vác, AVKF. pp. 439–466.
- Szontagh P. (2017b): Gondolatok a pedagógus etika szabályozásával kapcsolatban. In: Erdélyi E. és Szabó A. (szerk.): *Az üzenetjét, azt kell megbecsülni. Tanulmányok Barabás László hetvenedik születésnapja alkalmából*. Budapest, KRE-L'Harmattan. pp. 199–221.

- Szontagh P. (2018): *Érték, rend, értékrend. A keresztyén pedagógusokkal szemben támasztott minőségi és etikai elvárások, valamint azok kodifikációs problémái*. Budapest, Patrocinium.
- Szontagh P.–Bánné Mészáros A. (2018): (Tü)körkép, avagy mit várunk el és mit teszünk pedagógusként a kényes etikai szituációkban?, in Sepsi E., Szathmári É. (szerk.): *Értelmiség, felelősség, protestantizmus*. Budapest, KRE–L'Harmattan, pp. 46–63.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.